

удобрення. Нами встановлено, що за ці роки найбільша кількість пагонів – 2145 шт./м² була відмічена на варіанті із бобово-злаковим травостоєм, а найменша – на ділянках третього року використання – 1068 шт./м².

В умовах Лісостепу західного в середньому за роки досліджень та пасовищного використання травостою найбільшу кількість пагонів було відмічено на варіанті з внесенням повного мінерального добрива з розрахунку N₄₅P₄₅K₆₀ та інокуляції насіння – 1697 шт./м².

На варіанті де використовували лише мінеральне добриво у цій же дозі щільність травостою була меншою (1544 шт./м²). Внесення азотних добрив створювало найкращі умови для кущення злаків.

Внесення лише фосфорних і калійних добрив в нормі P₄₅K₆₀ сприяло зростанню чисельності пагонів в більшій мірі лише бобових трав на 15%.

Висновок. Використання мінеральних добрив та інокуляції у на лукопасовищних травостоях в умовах Лісостепу західного сприяло значному збільшенню кількості пагонів та підвищенню урожайності зеленої маси пасовища.

Список використаних джерел

1. Рудавська Н. М., Ткачук Ю. С. Щільність сіяних фітоценозів. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2016. Вип. 59. С. 150–155.
2. Степанченко В.М. Продуктивність бобово-злакового травостою залежно від підбору трав в умовах Західного Лісостепу України. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. 2011. Вип. 19. С. 93–96.
3. Котяш У. О., Панахид Г. Я., Ярмолюк М. Т. Вплив мінеральних добрив на продуктивність багаторічного лучного травостою. *Корми і кормовиробництво*. 2012. Вип. 73. С. 189–192.

Малюк Тетяна

канд. с-г. наук, с.н.с., заст. директора з наукової та інноваційної роботи

Козлова Лілія

канд. с-г. наук, науковий співробітник

Пчолкіна Наталія

молодший науковий співробітник

Мелітопольська дослідна станція садівництва імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН

Мелітополь, Україна

ОПЕРАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ ПОЛИВНОГО РЕЖИМУ В ІНТЕНСИВНИХ НАСАДЖЕННЯХ ЧЕРЕШНІ

Обов'язковою умовою впровадження інтенсивних технологій у процес вирощування насаджень черешні як провідної культури півдня України є раціональне застосування зрошення. По-перше, це пов'язане з поверхневим розташуванням кореневої системи дерев в інтенсивних садах, яка освоює менший об'єм ґрунту, ніж сильнорослі дерева, по-друге – з тим, що вологозабезпеченість окремих періодів вегетації у зоні

Південного Степу недостатня (а в окремі роки та періоди – критична) для забезпечення оптимальних умов росту і розвитку плодкових дерев [1–3].

У таких умовах застосування краплинного способу зрошення є одним із можливих виходів із ситуації. Адже даний спосіб мікрозрошення відповідає вимогам заощадження поливної води, можливості проведення фертигації і оперативного керування умовами живлення і вологозабезпечення рослин у відповідності до фізіологічних потреб культур, високого рівня автоматизації тощо [1, 3].

Як відомо, основними вимогами до способу призначення поливів є підтримання оптимального рівня передполивної вологості ґрунту та оперативність визначення поливного режиму. Традиційний термостатно-ваговий метод призначення поливів, безсумнівно, дає об'єктивну оцінку режиму вологості ґрунту і слугує надійним способом контролю за дотриманням запланованого рівня контролю. Водночас, він є енерго- та трудозатратним і не відповідає вимогам оперативності. Ці недоліки можна виправити застосуванням краплинного зрошення із призначенням строків і норм поливу розрахунковим методом. Теоретичною основою розрахункових методів є те, що при оптимальному водозабезпеченні рослин існує тісний зв'язок між випаровуванням вологи сільськогосподарським полем і енергетичними ресурсами атмосфери, які оцінюються таким комплексним показником, як потенційна евапотранспірація [4, 5].

У зв'язку з вищенаведеним на базі комплексних досліджень щодо розробки сукупності елементів технології краплинного зрошення молодих інтенсивних насадженнях черешні передбачено вивчення оптимального режиму зрошення, зокрема з використанням розрахункового способу. Роботу проведено впродовж 2016–2018 рр. в насадженнях 2015 року садіння на землях МДСС імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН. Ґрунт досліджуваних ділянок – чорнозем південний легкосуглинковий. Варто відзначити, що в Україні така робота проводиться уперше, адже питання щодо елементів технології мікрозрошення черешні особливо в інтенсивних насадженнях залишаються майже недослідженими.

У наших дослідженнях для встановлення ресурсозберігаючого режиму зрошення порівнювалася величина фактичного сумарного водоспоживання, що визначалася за традиційним рівнянням водного балансу по різниці запасів вологи на початку і в кінці розрахункового періоду, опадів та зрошувальної норми, з розрахунковою випаровуваністю на основі метеорологічних факторів за формулою М.М. Іванова (E_0): $E_0 = 0,00006 (t + 25)^2 (100 - r)$, де E_0 – середньодобова випаровуваність, мм/д; t – середньодобова температура повітря, $^{\circ}\text{C}$; r – середньодобова відносна вологість повітря, %.

Далі фактичне сумарне водоспоживання порівнювалося з розрахунковою випаровуваністю на основі метеорологічних факторів за формулою М.М. Іванова. При порівнянні величини фактичного сумарного водоспоживання (дані 2016-2018 рр.) черешні з розрахунковою випаровуваністю, визначено, що між ними існує тісна прямопропорційна залежність при $r = 0,81$.

Установлено, що показники сумарного водоспоживання, визначенні за формулою М.М. Іванова, збільшувались від фактичних значень на 11-24 % у першу половину вегетації. У другу половину вегетації величина розрахункового сумарного водоспоживання збільшувалась порівняно з фактичними даними, але різниця не перевищувала 7-10 %.

Для більш точного визначення сумарного випаровування розрахунковий спосіб потребує коригування коефіцієнтами, які враховують біологічні особливості дерев черешні. У наших дослідженнях проведено математично-порівняльний аналіз величини

сумарного випаровування в інтенсивних насадженнях черешні на чорноземі південному легкосуглинковому в шарі 0,6 м, визначеного термостатно-ваговим методом, з величиною, розрахованою як різниця між випаровуваністю за формулою М.М. Іванова (E_0) та кількістю опадів (O): 110, 90, 70% ($E_0 - O$). При використанні рівняння отримано теоретичні величини норми поливу інтенсивних насаджень черешні, які суттєво не відрізнялися від фактичних значень.

Дослідженнями встановлено, що підтримання рівня вологості ґрунту у межах 70-80% НВ упродовж вегетації позитивно впливає на стан інтенсивних насаджень черешні. Такий режим забезпечується при визначенні строків та норм поливів розрахунковим методом із 90 % та 70 % різницею між випаровуваністю і кількістю опадів за певний період, а відхилення норм поливу взагалі не перевищували 2-10 %, порівняно із призначенням за термостатно-ваговим методом (таблиця 1).

Тобто, у результаті досліджень визначено доцільність використання таких агрокліматичних показників як розрахункова випаровуваність (E_0) та кількість опадів (O) для визначення поливного режиму, що дозволяє знизити витрати матеріальних, енергетичних та трудових ресурсів на 21–70 % порівняно до традиційного термостатно-вагового методу призначення поливів.

Таблиця 1. Показники режимів зрошення черешні (середнє за 2016-2018 рр.)

Варіант досліджу	Кількість поливів, шт.	Середня норма поливу, м ³ /га	Міжполивний період, дні	Норма зрошення, м ³ /га
РПВГ 80% НВ	11	43,8	6-15	462
РПВГ 70% НВ	8	56,7	7-17	429
Полив при 110% ($E_0 - O$)	9	76,8	6-17	663
Полив при 90% ($E_0 - O$)	9	62,9	6-17	544
Полив при 70% ($E_0 - O$)	9	44,5	6-17	422

Примітка. РПВГ – рівень перед поливної вологості ґрунту

Доведено, що для молодих неплодоносних насаджень черешні доцільно призначення поливів при 90% та 70 % від балансу між випаровуваністю та кількістю опадів (тобто використання коефіцієнтів 0,7 та 0,9 для $E_0 - O$) упродовж вегетації, що сприяє підтриманню вологості ґрунту не нижче 70% НВ і забезпечує оптимальну інтенсивність фізіолого-біохімічних процесів за відсутності зайвих витрат води. Відхилення норм поливу, визначених термостатно-ваговим методом та за 70% та 90% ($E_0 - O$), не перевищували 15 %.

Список використаних джерел

1. Ромащенко М.І. Стан і перспективи розвитку крапельного зрошення для інтенсифікації садівництва й овочівництва. *Агроогляд*. 2004. № 12(39). С. 21-24.
2. Кішак О. А. Сучасні підходи до створення інтенсивних насаджень черешні. *Пропозиція*. 2008. №6. С. 25-38
3. Ромащенко М.І. Шатковський А.П., Рябков С.В., Концептуальні засади розвитку краплинного зрошення в Україні. *Вісник аграрної науки*. 2012. № 2. С. 5-8.
4. Рассулов А.Р. Лучков П.Г. Определение запасов влаги по агроклиматическим показателям. *Аграрная наука*. 2003. № 11. С. 22-23.
5. Шумаков И.Б. Экологически обоснованные (дифференцированные) режимы орошения сельскохозяйственных культур. *Мелиорация и водное хозяйство*. 2000. № 6. С. 35-36.

